

Vaandels ruisen, vuisten groeten. 100 jaar socialistische beweging in Sint-Niklaas

Geert Van Goethem, wetenschappelijk
medewerker (AMSAB-CLM)

Dit is een boek met elf bijdragen over de geschiedenis van de socialistische beweging in de stad Sint-Niklaas.

Het AMSAB wordt geregeld gevraagd zijn medewerking te verlenen aan lokale onderzoeksprojecten. Doorgaans passen deze opdrachten echter niet in onze planning. Slechts indien onze medewerkers bereid zijn om een deel van hun vrije tijd op te offeren kunnen we dergelijke projecten realiseren. Op die manier konden we al publikaties in de arrondissementen Oostende en Dendermonde begeleiden. Nu dus de stad Sint-Niklaas, waar de drie partners uit de socialistische gemeenschappelijke actie een belangrijke inspanning leverden voor een degelijke publikatie. Medewerkers van het AMSAB waren verantwoordelijk voor het concept van het boek en het merendeel der bijdragen.

De centrale vraag bij dit project was : hoe ontstond en ontwikkelde zich de socialistische beweging in de stad Sint-Niklaas tot 1940. Om die vraag te beantwoorden werd een beroep gedaan op een aantal ervaren historici, die elk binnen hun eigen werkerterrein, een uitstap maakten naar Sint-Niklaas.

Deze "case-studie" van de ontwikkeling van het socialisme buiten de Vlaamse grootsteden biedt ons de kans om ons algemeen beeld verder te verfijnen en soms ook te corrigeren. De eerste decennia van de aanwezigheid van socialisten in Sint-Niklaas kenmerken zich door de snelle en succesvolle uitbouw van de structuren, de organisaties. Met de Samenwerkende Maatschappij "De Toekomst" als centrale spil werd, tussen 1893 en 1905, een volledig gamma van socialistische organisaties opgericht : partij, mutualiteit, vakbon-

den, coöperatieven, culturele- en sportverenigingen. Sint-Niklaas volgde hiermee het lichtend voorbeeld van de Gentse socialisten, die trouwens actief hebben bijgedragen tot deze ontwikkeling.

In tegenstelling tot de vaak bijzonder moeizame en dikwijls mislukte opstartpogingen in vele andere regio's, wist het socialisme in Sint-Niklaas zeer snel een zekere stabiliteit te verwerven. Een eigen weverij, een succesvolle drukkerij en een eigen partijblad, "De Volksstem", waren initiatieven die deze bloei bevestigden.

Maar Sint-Niklaas onderging ook invloeden vanuit Antwerpen. Eén van de eerste en zeer succesvolle socialistische vakbonden was namelijk het "sigarenmakersverbond", gesticht door Antwerpse syndicalisten, die bezorgd waren om de snelle uitwijking van de Antwerpse industriëlen naar het "goedkope" Waasland. Ook de metaalarbeiders, de hout- en bouwarbeiders (de latere Algemene Centrale) en diamantbewerkers zouden zich eerder richten op Antwerpen dan op Gent.

Het socialisme van Sint-Niklaas was ook al vroeg Vlaamsgezind. Ook dat is een Antwerps accent, dat vanaf 1919, via de partijsecretaris August De Block, nog aan belang won. De Block, die zijn opleiding in Antwerpen genoot, en tijdens de Eerste Wereldoorlog een belangrijke rol speelde in de Nederlandse interneringskampen, zou in de tussenoorlogse periode de belangrijkste politieke leider van de socialisten van Sint-Niklaas worden. Onder zijn impuls groeide de electorale aanhang van de socialisten verkiezing na verkiezing. Tegen 1932 was de kloof met de sterke katholieke partij bijna gedicht. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van dat jaar haalden beide partijen elk 11 zetels op 23. Het zou evenwel nog tot 1938 duren voor de BWP de poort naar het stadhuis kon forceren. De Block zou het niet meer meemaken, hij werd vanaf januari 1934 de nieuwe nationale partijsecretaris en één van de nauwste medewerkers van Hendrik de Man.

De bijdragen over de geschiedenis van het socialisme in Sint-Niklaas behandelen de periode

tussen 1893 en 1940. De recente, naoorlogse geschiedenis kon nog niet worden bestudeerd. Ze wordt in dit boek wel verhaald via drie getuigenissen van vooraanstaande leiders uit de diverse takken van de beweging, die "recht voor de raap" hun mening over zowel het verleden als de actualiteit geven.

Het boek "**Vaandels ruisen, vuisten groeten**" van G. VAN GOETHEM, telt 160 pag. en 60 illustraties. Het is te koop aan de zeer democratische prijs van 200 fr. bij AMSAB, Bagattenstraat 174, 9000 Gent (tel. : 09/224.00.79, fax : 09/233.67.11)

Het Atlantisme van de Nederlandse sociaal-democraten

Piet Creve, departement Archief (AMSAB)

Op 22 mei organiseerde de Wiardi Beckman Stichting - gesprekskring Geschiedenis een namiddag rond het thema "Het buitenlands beleid van de PVDA, tussen Atlanticisme en Europa-centrisme, 1945-1989"⁽¹⁾. Twee sprekers leidden de bijeenkomst in : Duco Hellema, onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, en Bram Stemerdink, staatssecretaris voor defensie in het kabinet Den Uyl dat aantrad in mei 1973. De combinatie van een wetenschapper-theoreticus en een politiker-practicus leverde een boeiende en pittige introductie op.

Hellema onderzoekt de Nederlandse buitenlandse politiek en heeft daarin oog voor de posities van de PVDA. Buitenlandse politiek is voor hem vooral aanpassing aan en acceptatie van de

bestaande internationale verhoudingen. Wellicht nog meer dan op het nationale niveau, stelt zich op internationaal vlak de vraag naar de maakbaarheid van de (wereld)maatschappij. Anderzijds verwacht de aanhang van een politieke partij realisaties van de eigen doelstellingen ook op de internationale scène. Binnen de partij spelen dan nog diverse niveaus, functies en stromingen op elkaar in.

Tegen die complexe achtergrond stelt Hellema de duidelijke visie dat de PVDA globaal de Nederlandse buitenlandse politiek volgt : een overtuigde Atlantische opstelling. Hij onderscheidt die van een kritiekloos of dweperig pro-Amerikanisme. Atlantisme is het streven naar een Amerikaanse hegemonie over de Westerse wereld. Zowel een anticommunistische opstelling als wantrouwen ten opzichte van de grote Europese landen zijn er de inspiratiebronnen van. Dit impliceert niet dat Nederland (en de PVDA) zich tegen de Europese integratie verzetten : als Europa maar een supra-nationale, democratische en open gemeenschap wordt. Of anders gezegd : een constructie waarbinnen de grote landen de kleine niet kunnen domineren.

Onlangs zowel rechtse als linkse kritiek binnen de PVDA ziet Hellema in de periode 1945-1989 geen echte omslagpunten in de sociaal-democratische omarming van het Atlantisme. Met accentverschuivingen op het gebied van mensenrechten en nucleaire bewapening bracht het kabinet Den Uyl enkel een nieuwe verpakking van die opstelling. De pro-Atlantische houding van de PVDA is steeds versterkt door de dominerende idealistische visie op buitenlandse politiek binnen de partij. Waar het machtsrealisme de buitenlandse politiek baseert op eigenbelang, stelt het idealisme dat de Westerse landen de opdracht hebben wereldwijd vrede en vooruitgang te realiseren door hun eigen verwezenlijkingen op die gebieden uit te dragen. Deze "zendingsgedachte" lijkt zowel te refereren aan een evangelische traditie als aan een koloniaal verleden.

Na het einde van de Koude Oorlog en door de